

Mens en Wereld

8e Jaargang no. 1 - Januari 1953

MAANDBLAD VOOR BUITENKERKELIJKEN ★ UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Uit de Nieuwjaarsbrief

Getrouw aan de traditie richt het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond zich bij het begin van het jaar wederom tot het Nederlandse volk met enkele gedachten over de huidige betekenis van het humanisme. Die gedachten gaan allereerst uit naar het Internationale Congres dat in de afgelopen zomer te Amsterdam heeft plaats gevonden. Het stemt tot grote voldoening dat het Humanistisch Verbond in het zevende jaar van zijn bestaan reeds in staat bleek, niet alleen om zoveel vooraanstaande humanisten uit allerlei landen een waardige ontvangst te bereiden, maar ook om mede leiding te geven aan het internationale humanisme, zoals dit voor en na het Amsterdamse congres vorm heeft gekregen.

Bij dit streven naar vormgeving trad als belangrijk feit naar voren, dat bij alle schakering der opvattingen, het humanisme algemeen verstaan werd als iets anders dan alleen een stelsel van moraal, hoe verheven ook, noch alleen wetenschappelijke kennis, hoe uitgebreid ook. Vormgeving in deze zin is gericht op een organisch geheel van ideeën en gevoelens die de mens betrekken op zijn lot, buiten en boven de dingen van alledag, uitstekend boven de huidige en bestaande stelsels van politiek, maatschappij en cultuur. Als het humanisme geroepen is zulk een levensovertuiging te zijn, zal het zijn eigen geestelijke visie moeten geven, en het moet tevens een praktische organisatie ontplooiën om zijn aanhangers te doen beseffen, dat ze deel hebben aan een gemeenschappelijke poging.

Maar het congres in Amsterdam heeft zich eveneens rekenschap gegeven van de praktische consequenties die uit het humanisme voortvloeien. Daarom heeft het zich ondubbelzinnig uitgesproken over de Rechten van de Mens, over gelijke kansen voor iedereen, over de noodzaak de materiële, morele en geestelijke nood te verlichten en het vraagstuk der bevolkingsregeling te betrekken in de zorg voor de mens en de menselijke waardigheid. Het Humanistisch Manifest van Amsterdam stelt vast dat het humanisme democratisch is. Het poogt een scheppend en niet een vernietigend gebruik te maken van de wetenschap. Het legt de nadruk op de waardigheid van de mens en het recht van de enkeling op de grootst mogelijke vrijheid van ontwikkeling, die te verenigen is met de rechten van anderen. Het legt er de nadruk op dat persoonlijke vrijheid een doel is, dat moet worden verenigd met maatschappelijke verantwoordelijkheid, om te verhinderen, dat zij wordt opgeofferd aan de verbetering van het materiële welzijn. Het humanisme, aldus het manifest, is een levenshouding, die streeft naar de grootst mogelijke ontplooiing door het bevorderen van een zedelijke en scheppende levenswijze.

Hoezeer principiële verdieping en culturele verrijking een levensnoodzaak is voor het humanisme, toch zal het slechts een levende werkelijkheid worden, als het er in slaagt een functie te vervullen in het dagelijks bestaan van honderdduizenden onkerkelijken, die behoefte hebben aan volwaardig geestelijk voedsel dat voor hen verteerbaar is. Daarom heeft het Verbond zijn dienst voor ziekenhuisbezoekers en zijn dienst voor geestelijke raadslieden in de gemeenschappen, daarom werkt het mede aan de bureaus voor levens- en gezinsmoeilijkheden op humanistische grondslag, daarom besteedt het zijn volle aandacht aan de geestelijke verzorging in de D.U.W.-kampen, en aan zoveel soortgelijke activiteiten meer. Maar daarom ook voelt het zich zo diep gegriefd als de overheid het verhindert om ook op haar terrein werkzaam te zijn ten behoeve van de onkerkelijken die daarvan gediend zijn.

„Die daarvan gediend zijn”, want wat men ook beweert over de „pretenties” van het Humanistisch Verbond en zijn streven naar „monopolisering” van de buitenkerkelijken voor zijn doeleinden, de werkelijkheid is, dat het in het geheel niet pretendeert „de” buitenkerkelijken te vertegenwoordigen, en dat het de gedachte van een soort monopolie van geestelijke hulp principieel verwerpt.

Het richt zich in het bijzonder op het buitenkerkelijke volksdeel, omdat het daar zijn voor de hand liggende taak ziet. Het heeft er overigens geen bezwaar tegen dat de Kerken juist thans beseffen ook in feite een taak te hebben ten aanzien van die buitenkerkelijken. Het schuwt geenszins de worsteling om de ziel, als deze niet de vorm aanneemt van een vulgaire strijd om zieltes. Het Humanistisch Verbond wenst geen monopoliepositie — alsof de buitenkerkelijken daar trouwens van gediend zijn! Maar het komt op voor het recht der buitenkerkelijken als zodanig om die geestelijke verzorging te verkrijgen die ze verlangen en die hun thans veelal onthouden wordt, ook als ze de wens daartoe te kennen geven.

Het Humanistisch Verbond vergt niet van christenen, dat ze het humanisme als gelijkwaardig erkennen, het kan dat ook omgekeerd niet ten aanzien van het christendom. Maar het verlangt gelijkgerechtigdheid voor humanisten, als het er op aan komt datgene te doen wat ze als volwaardige staatsburgers hun plicht achten. Zelfs indien de discussie over het zogenaamde Christelijke (of Protestantse?) gezicht van de natie op dit moment buiten beschouwing wordt gelaten, moet het toch aan Christelijk Nederland de vraag voorleggen, hoe bereikt kan worden, dat dit Christelijk gezicht geen masker wordt voor een beleid dat de buitenkerkelijke mens laat verkommen, omdat de staat, waarvan ook hij volwaardig burger meende zijn, voor hem de middelen niet beschikbaar stelt, die hijzelf aan die staat mede verschaft heeft.

Men heeft van zekere zijde openlijk beweerd, dat de erkenning van het humanisme mede afhankelijk zou zijn van het getal zijner aanhangers. Laten de buitenkerkelijken het zich voor gezegd houden. Want het gaat in feit niet om de geestelijke verzorging alleen, waarvan men het belang groter of kleiner kan achten, maar het gaat om de vraag of buitenkerkelijke Nederlanders volwaardige burgers zijn of niet. Legt men — niet van humanistische zijde — eenzijdig de nadruk op het getal, dan zal de strijd om gelijkgerechtigdheid ontaarden tot een machtsstrijd, die het humanisme op zichzelf niet heeft te vrezen, want het zal er slechts sterker uit te voorschijn treden, maar die het moet betreuren, omdat ons volksleven er door verscheurd zal worden.

Het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond is er intussen van overtuigd dat in het humanisme voldoende geestkracht besloten ligt, niet alleen om de humanistische rechten te handhaven, maar ook om de humanistische idee zelve vorm te geven. Hier moge nog eens gezegd zijn, wat dat onder meer inhoudt. Een dergelijke vormgeving dient wel allereerst uit te gaan van de erkenning der gelijkwaardigheid van alle mensen, waar ook ter wereld. En deze erkenning is geen daad van neerbuigende welwillendheid, bijvoorbeeld ten opzichte van de gekleurde rassen, maar de aanvaarding van een werkelijke verbondenheid op voet van gelijkheid die heel tastbare gevolgen heeft. Het betekent de bereidheid om de volwaardige ontplooiing van alle mensen, ook

(Vervolg op pag. 2)

ACTUALITEITEN

● *Een heuglijke breedheid van opvatting* inzake de onder de katholieken thans zo druk besproken geestelijke verzorging van militairen e.a. door humanisten toont Dr A. v. d. Wey O.Carm. in het Eindhovens Dagblad van 2 Dec. j.l. Wij beginnen de actualiteiten in dit nieuwe jaar dan ook gaarne met vermelding van enkele door hem geponeerde gezichtspunten in deze kwestie. Pater v. d. Wey, voornamelijk uitgaande van de „natuurlijke orde der dingen en der redelijkheid” ziet een terrein, waarop katholieken en humanisten een gemeenschappelijke taak hebben. Weliswaar is hij van mening, dat de normen van het H.V. alleen deugen voor een élite en dat de massa niet zonder een goddelijke grondslag der zedelijkheid kon leven — waar veel over en tegen te zeggen is — maar dit belet hem niet het redelijk te vinden, dat humanisten verlangen naar een geestelijke zorg van eigen karakter. Als deze geen prijs stellen op kerkelijk-godsdienstige verzorging, beslist niet wensen door de kerk bemoederd te worden, dan is het goed dat van humanistische kant gepoogd wordt, deze mensen „hogerop” te brengen. Hij acht het ook van belang het gesprek met de humanisten over fundering van bovenpersoonlijke normen open en mogelijk te houden. Dit is een waardig onderwerp van gesprek, maar daarvoor hebben de zeloten der onverdraagzaamheid nauwelijks belangstelling.

● *Hoe men zich overigens bezórgd kan maken*, blijkt uit een uitlating van een lezer in de Volkskrant van 29 Dec. j.l. Deze schrijft: „Indien de humanistische vormingsbijeenkomsten beginnen, voorspel ik een grote toeloop van het (helaas) niet zo nauw nemende christenen.” Wat voor aantrekkingskracht die humanisten toch blijkbaar bezitten! Zou die lezer dat eens kunnen toelichten?

● *Dat het humanisme geenszins verwerpelijk hoeft te zijn*, zou kunnen blijken uit een artikel in de Volkskrant van 20 Dec. over Albert Schweitzer naar aanleiding van de film: Het is middernacht, dr. Schweitzer.

MENS en WERELD

is het orgaan van het Humanistisch Verbond. **Redactieraad:** H. Bonger, Dr J. C. Brandt Corstius, Ing. B. J. Max, Dr O. Noordenbos, Mr A. Stempels. **Adres Redactie:** Oranjestraat 38, Amersfoort. Copie vóór de 1ste van de maand inzenden. — **Adres Administratie:** Bleyenburgerstraat 1, tel. 10163, Utrecht. Postgiro 304960 t.n.v. Hum. Verbond.

Het blad schrijft over hem als over een „humanistisch fenomeen” die „het beste wat hij kon opbrengen aan humanisme aan de Afrikaanse inboorling” brengt. Verder „dr. Schweitzer... is inderdaad een exponent van het beste in de mens”. Het blad spreekt zelfs van een „humanistisch apostolaat”, alhoewel Schweitzer „zich nog steeds uitgeeft als pantheïst en zich als zodanig deelachtig waant aan de godheid”. Wij willen Schweitzer niet annexeren voor ons humanisme, maar hij staat ons wel zeer na en zijn werk wordt gedragen door het zuiverste menselijke mededogen en verantwoordelijkheidsbesef, dat wij als humanisten ons kunnen voorstellen.

● *Huwelijksinzegening op humanistische grondslag.* In de Hilversumse gemeenteraad heeft Prof. Stuiveling een verzoek gedaan in het raadhuis de mogelijkheden te scheppen voor een huwelijksvoltrekking, die in de lijn van de humanistische levensbeschouwing zou liggen. Men kan betogen dat bij een huwelijksvoltrekking het gebruikelijke toespraakje evenzeer rekening houdt met de humanistische levensbeschouwing als met een godsdienstige van de pasgetrouwen en dat in het eerste geval een daarbij passende ambtenaar van de burgerlijke stand moet behoren. Dit deed Stuiveling. Voor zover het krantenverslag volledig genoeg is, leek ons de opmerking van Dr. Groenewegen juist, die meende dat een betere stilering van een huwelijk in humanistische zin niet per se in het raadhuis behoeft te geschieden. Inderdaad, niet een ieder is gesteld op een toespraak bij een zo formele zaak als het „raadhuis-huwelijk” door een toch willekeurig persoon, die gewoonlijk enige — waarom niet goed bedoelde, maar toch aardig versleten — gemeenplaatsen uitsprekt. Voor een gelovige geeft het kerkelijk huwelijk eerst wijding aan de gebeurtenis. O.i. moet stilering of wijding van het huwelijk onder humanisten, juist terwille hiervan, dan ook buiten het raadhuis plaats vinden.

● *Een stukje koloniale geschiedenis in een notedop* uit de Volkskrant van 21 Dec.: Eens waren de kikoejoes meester van hun land. Toen kwamen de Engelsen met de bijbel en nu hebben de kikoejoes de bijbel, maar de Engelsen beschikken over het land. — En over enige jaren heeft een ieder het zijne weer, kan men met grote waarschijnlijkheid aan toevoegen.

● *Is het met Europa gedaan?* Een zeer actuele vraag, zij 't dan geen actualiteit van de dag. Op deze vraag heeft Prof. Presser in een lezing voor „De Dageraad” een antwoord trachten te geven, welk antwoord nu is uitgegeven door V(rijdenkers) R(adio) O(mroepvereniging). Een lezing, die op een hoog niveau tegenover de irrationele ondergangsstemmingen en het cultuurpessimisme een reële humanistische kijk geeft.

Uit de Nieuwjaarsbrief

(Vervolg van pag 1)

die in de z.g. achtergebleven gebieden, niet alleen te belijden maar te bevorderen, mede door de materiële offers die dat van ieder der bewoners in meer bevoorrechte streken vergt. Het leed der mensen die uitgemergeld door honger, en gepijnigd door oorlogsgeweld, aan een menswaardige ont-plooiing niet toekomen, stelt ons voor de vraag of wij bereid zijn afstand te doen van voorrechten, die wij veelal zelfs niet als zodanig beseffen, om aldus onze wereld voor mensen bewoonbaar te maken,....

Acht jaar na de bevrijding zijn we bijna al gewend geraakt aan ontmoedigende teleurstellingen en verlamdende wereldspanningen. Maar we mogen niet verloochenen het grote verlangen waarmee we in en na de bezetting opnieuw begonnen zijn, als we ons zelf niet willen verraden. Temidden van de alweer tot sleur geworden desillusie is het humanisme een onrustverwekkend appèl, om ons los te rukken uit de gewoonte en ons te keren tot ons diepste zelf. Daardoor juist is het ook een levenwekkende kracht, want de verontruste mens is de levende mens. Een mens die in zich omdraagt het beeld van een wereld zonder sleur en zonder ketterjacht, zonder terreur en zonder honger, een wereld vrij van vrées, een menswaardige wereld.

Houdt dan levend Uw verlangen, want het is het waarmerk van Uw levende menselijkheid. Aanvaardt opnieuw Uw taak in Uw gezin, in Uw dagelijks leven, in Uw werk en in de volksgemeenschap. Niemand weet hoe vruchtbaar dat zijn kan, want het is de gewone menselijkheid, waardoor de wereld leeft. Oorlogen en catastrofes, vervolgingen en concentratiekampen gaan voorbij. En als ze voorbij zijn, is het enige wat duurzaam blijkt: de menselijkheid die niet verloochend werd. Deze alleen kan maken dat het oordeel over onze tijd eenmaal luiden zou: Daar werd waarlijk iets groots verricht.

Dat zij onze opdracht voor 1953.

J. P. VAN PRAAG.

HOOFDBESTUUR VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Dagelijks Bestuur: Dr. J. P. van Praag, voorzitter; Prof. dr. Libbe van der Wal, vice-voorzitter; Mr. H. B. J. Waslander, vice-voorzitter; W. Coenders, secretaris; J. Bijleveld, penningmeester; H. Bonger, redacteur.

Leden: Mr. A. Dirkzwager, Prof. dr. T. T. ten Have, Dr. E. Nordlohne, H. A. Polak-Schwarz, H. Redeker, E. Schabracq, Ir. P. Schut, G. Stellingma, Mr. A. Stempels, D. W. Stork, Prof. dr. G. Stuiveling, Mr. dr. J. in 't Veld.

Overheid en geestelijk leven

Geestelijk of godsdienstig.

Het lijkt zo vanzelfsprekend, dat een 20ste-eeuwse overheid zich wat het geestelijk leven betreft beperkt tot het scheppen van de voorwaarden voor ontplooiing van geestelijke stromingen, zonder enigerlei stroming te bevoorrechten. Wij weten, dat hier nog steeds een en ander aan mankeert in Nederland. Nog steeds zijn er autoriteiten, die op zijn minst een beetje aarzelend staan tegenover de humanistische geestelijke stroming. En voor zover de humanistische stroming door de overheid recht wordt gedaan, dreigen er telkens moeilijkheden. Wij denken hierbij natuurlijk aan alles wat zich rondom de „geestelijke verzorging” afspeelt en heeft afgespeeld.

Wat deze geestelijke verzorging betreft zijn er niet onbelangrijke ontwikkelingen gaande, in positieve en in negatieve zin.

Laat ons eerst de positieve ontwikkeling noemen. Lange tijd heeft men humanisten, die bij leger en vloot en in de gevangenis een soortgelijke geestelijke verzorging wilden verschaffen als daar van kerkelijke zijden wordt gegeven, voorgehouden: geestelijke verzorging kan alleen godsdienstige verzorging zijn. Met deze stelling probeerden sommige ministers de humanistische boot af te houden.

Maar zie: deze stelling is overboord gezet, en wel door niemand minder dan het Tweede Kamer-lid pater Stokman. Of het precies zijn bedoeling is geweest weten wij niet, maar uit hetgeen hij in de Kamer heeft bepleit en verkregen, moeten wij opmaken, dat hij godsdienstige verzorging en geestelijke verzorging als twee dingen naast elkaar ziet.

Zijn optreden had plaats midden in de nacht, ter gelegenheid van de behandeling van de begroting van sociale zaken. Op deze begroting kwam een post voor betreffende de geestelijke verzorging in de D.U.W.-kampen. In deze kampen wordt al sinds enige tijd van humanistische kant op dezelfde voet als van kerkelijke zijde geestelijke verzorging gegeven. Toen pater Stokman diep in de nacht het woord vroeg, deed hij dat niet om zich tegen de humanistische geestelijke verzorging in de D.U.W.-kampen te verzetten. Nee, het was alleen een terminologische kwestie, waar hij over ging spreken. Hij wilde vaststellen, dat humanistische geestelijke verzorging iets anders is dan de geestelijke verzorging van kerkelijke zijde; een stelling, die wij niet willen bestrijden, zolang men het oog heeft op de inhoud van de verzorging. Het was niet duidelijk, of pater Stokman alleen aan de inhoud dacht. Dat interesseert ons op het ogenblik ook maar matig. Belangrijker vinden wij het, dat pater Stokman de begrotingspost wilde lezen: „godsdienstige, geestelijke en culturele verzorging” in

plaats van „geestelijke en culturele verzorging”. Want door „godsdienstig” en „geestelijk” aldus naast elkaar te zetten ter onderscheiding van elkaar, heeft hij de oude stelling, „geestelijke verzorging is alleen godsdienstige verzorging”, in duigen geschopt. Zij verdiende dan ook niet anders.

Wij kunnen het ons dan ook heel goed voorstellen, dat niemand zich ertegen verzetten en dat minister Suurhoff de pater prompt zijn zin gaf.

Vrees

Maar we moeten niet te vroeg hoera roepen. Want diezelfde pater Stokman wil de humanistische verzorging nog steeds dwarszitten. En daarbij bevindt hij zich in gezelschap van vertegenwoordigers van diverse stromingen uit de confessionele kring.

Het Humanistisch Thuisfront mag, zoals we bij vorige gelegenheden al hebben vermeld, in de Ark — laten we maar zeggen: in onze Ark — vormings- en bezinningsbijeenkomsten houden, waarvoor militairen uitzonderingsverlof kunnen krijgen en nog een gulden per dag voor voeding op de koop toe. Dit is dan de vorm, waarin de minister van defensie humanistische geestelijke verzorging wil gieten. Men zou zo zeggen: het onderscheid met de kerkelijke geestelijke verzorging is groot genoeg; wie zou durven beweren, dat de minister kerkelijke en humanistische geestelijke verzorging op één lijn stelt?

Maar nu is het wéér niet goed! Pater Stokman is bang, dat de deelneming aan die humanistische bijeenkomsten wat erg aantrekkelijk wordt gemaakt. Hij heeft er daarom schriftelijke vragen aan de minister over gesteld, waarin hij suggereert dat het met deze gang van zaken maar uit moet zijn.

Wij kunnen de pater en andere bezwaarden toegeven, dat de minister van defensie de humanistische militairen een prachtige service verschaft. Dat deze vorm van geestelijke verzorging voor sommige militairen misschien zo aantrekkelijk lijkt, dat zij er zonder zich tot de humanisten te kunnen rekenen aan zouden willen deelnemen, is niet helemaal uitgesloten. Maar laat ons dan vaststellen, dat men van humanistische zijde niet is begonnen met deze vorm van geestelijke verzorging te verlangen. Men verlangde werkelijk niet meer, dan aan kerkelijke geestelijke verzorging wordt geboden. Maar dat heeft men hun niet willen geven. Aan kerkelijke zijde ervaart men nu, wat de „vloek” van deze „boze daad” is.

Het zou ons wat waard zijn, als de minister op de vragen van pater Stokman antwoordde: Eerwaarde, ge hebt gelijk; die humanisten krijgen teveel; ik zal hun voortaan niet meer, maar ook niet minder,

geven dan de kerkelijke geestelijke verzorging krijgt.

's Ministers antwoord is ons op het ogenblik dat wij dit schrijven nog niet bekend. Wij zullen ons nu maar niet in speculaties begeven. Evenwel moet ons toch nog iets van het hart over pater Stokmans vrees, dat minderjarige militairen zo maar buiten hun ouders om op eigen houtje terecht kunnen komen bij de geestelijke verzorging van die slechte humanisten (de pater gebruikt dit woord „slecht” niet, maar je kunt het uit zijn vragen ruiken). Wij zouden de r.k. afgevaardigde en ieder die zijn vrees en bezorgdheid deelt willen antwoorden: sta een geestelijke verzorging toe, waar men onder dezelfde voorwaarden aan kan deelnemen als aan de geestelijke verzorging van r.k. of hervormde zijde. Dan heeft niemand iets te vrezen.

Geluk, deugd en ware moed

Een bijzonder pikant sausje giet het „christelijk-nationale dagblad” *De Rotterdammer* over het geval. Dit haalt het Reglement betreffende de krijgstucht erbij. Daar staat een artikel in, luidende: „Daar de godsdienst de bron is van alle geluk, deugd en ware moed, behoort ook in de krijgsstand een ieder zich tot het hooghouden daarvan en tot een zedige levenswijze te bevljtigen; de godslasteringen, het vloeken en het zweren moeten worden nagelaten en zullen de meerderen hierin en in al wat de handhaving der goede zeden kan bevorderen, hun minderen met een goed voorbeeld voorgaan, en alle buitensporigheden algemeen vermeden moeten worden.”

Het merkwaardige van dit artikel hebben wij altijd gevonden, dat het in 1931 aan het Reglement betreffende de krijgstucht is toegevoegd en dat er dus in 1931, betrekkelijk kort geleden, nog iemand was, die de militairen in een dergelijke taal — waar nota bene een „tante Betje” in voorkomt ook — gedragsregels meende te moeten voorschrijven. Vergeet niet, dat dit Reglement aan elke militair wordt uitgereikt en dat het deel uitmaakt van de uitrusting! Maar daar willen wij het ditmaal niet over hebben. Er is in de Nederlandse wetgeving trouwens nog wel meer wat minder gelukkig onder woorden is gebracht.

Met alle begrip voor de goede bedoelingen, die tot dit merkwaardige artikel hebben geleid, kunnen wij geen begrip hebben voor de consequentie, die *De Rotterdammer* eraan verbindt. Dit blad vraagt zich af, of de veldprediker zijn soldaten moet afhouden van deelneming aan bijeenkomsten, waar de minister van oorlog uitzonderingsverlof voor toestaat. Het beschuldigt de minister zelfs van ondermijning van de krijgstucht. Een zware beschuldiging. De redenering van *De Rotterdammer* berust op de opvatting, dat het humanisme geen godsdienst is en geen godsdienst wil zijn en dat men met het verlenen van

RELIGIE

Het verheugde me, toen ik in het Decembern timer van M. en W. een artikelje van de heer Roelofsen aantrof onder bovenstaande titel. Het is goed dat dit onderwerp in het H.V. wordt behandeld en besproken, mits lezers of hoorders er profijt van kunnen trekken, dat wil in de eerste plaats zeggen: hun geest er door verhelderd wordt. Helaas, toen ik dit artikelje gelezen had kwam ik tot de conclusie: „Dit werkt niet verhelderend maar sticht verwarring” en omdat ik vrees dat verder voortbouwen op deze grondslag — er zijn nog meer artikeljes toegezegd — de verwarring nog groter zal maken, meen ik er goed aan te doen mijn bezwaren al vast naar voren te brengen.

Over de naam wil ik niet twisten. Ik ben geen latinist en kan er dus niet over oordelen of de woordafleiding die R. geeft juist is. Ik geloof hem graag en vind het eerlijk gezegd ook niet erg belangrijk. Maar wat ik heel belangrijk acht — en bedenkelijk! — is dat hij in zijn samenvatting schrijft: „dat het uit een oogpunt van objectiviteit aanbeveling verdient de termen geloof, godsdienst en religie in het spoor der taalkundige overlevering voor en door elkaar te blijven gebruiken.”

„Geloof” is m.i. iets geheel anders dan godsdienst. Ik ken bij mijn weten geen „ongelovige” humanisten, want een humanist gelooft „in de mogelijkheden van de mens”. Deed hij dat niet, dan was zijn hele humanist-zijn zinloos. — „De zachte krachten zullen het zeker winnen in het

faciliteiten voor de bijeenkomsten van het Humanistisch Thuisfront dus in strijd komt met het bovenaangehaalde artikel uit het Reglement betreffende de krijgstu cht. Het pijnlijke is, dat het Rotterdamse blad bij een letterlijke uitlegging van dat artikel nog gelijk heeft ook. Maar daar staat tegenover, dat niets dwingt tot deze letterlijke uitlegging. Laat ons liever het artikel zien in zijn historische samenhang. Het werd in het Reglement opgenomen in een periode, toen er van bepaalde zijde allerlei godslasterlijke taal werd rondgestrooid, een taal waaruit allerm minst eerbied voor eens anders levensovertuiging sprak. Welnu, als men dan mede in aanmerking neemt, dat er in 1931 een r.k. minister van defensie was en een a.r. minister van justitie, voorts dat er toen van een georganiseerd buiten-godsdienstig positief geestelijk leven geen sprake was, dan behoeft het niet vreemd voor te komen, dat het artikel de godsdienst en niets anders voorop stelt. Wij hebben bij de uitlegging van het artikel *) steeds de geest boven de letter gesteld. En daarmee zijn wij in de praktijk altijd goed uitgekomen. Die geest dan houdt naar onze mening in, dat voor een ontplooiing van goede menselijke eigenschappen een positieve levensovertuiging

eind”, schreef Henr. Roland Holst in een harer gedichten. Ook dat is een „geloof”, een vertrouwend voor waar houden, dat niemand kan bewijzen. Maar hebben deze geloofsuitingen iets met Godsdienst te maken? De ongodsdienstige mens, de vrijdenker, atheïst, kan dit geloof evengoed hebben, ik vraag me zelfs af of de gelovige Christen, die vast gelooft aan de zondeval van de mens, die andere geloofsuitingen wel voor zijn rekening zal nemen!

Maar ook religie en godsdienst moeten m.i. scherp onderscheiden worden en het is juist een voordeel van de groeiende taal dat dit onderscheid de laatste tientallen jaren steeds duidelijker naar voren is gekomen. Kohnstamm schreef in „Schepper en Schepping”:

„Godsdienst onderscheidt zich van religie daardoor dat de eerste berust op een bipersonale, een ik-Gij relatie, de tweede op een unipersonale relatie, de verhouding van het ik tot het Al!” (pag. 159) en elders: „Wij blijven nog aan de buitenzijde van dit verschil staan als wij het aldus omschrijven dat religie kent deemoed¹⁾ en innerlijke zwakte tegenover het onbegrijpelijke en overmachtige waarvan wij afhangen (o.a. P. S.) terwijl geloof is een persoonsrelatie, het bewustzijn van een ik, dat staat tegenover een Gij. Want niet een abstracte ik-Gij relatie, maar die volkomen bepaalde en concrete ervaring, dat wij hebben van den God die ons tegemoet treedt in Jezus Christus maakt het wezen uit van dit geloof. (cursiv. van mij P. S.). Dit geloof, dit Christelijk geloof.”

Westerman Holstijn schrijft in zijn „Inleiding tot de ontwikkelingspsychologie

onmisbaar is. Wij zouden het toejuichen, als het Reglement in zijn terminologie werd aangepast aan hedendaagse ideeën. Maar wij hebben er een zwaar hoofd in dat dat zal gebeuren. Sommige mensen zouden aan zo'n verandering namelijk een betekenis kunnen hechten, die men er beslist niet in zou willen leggen.

Nu deze toestand eenmaal zo is, moet er niet een christelijk dagblad komen met een betoog, dat eigenlijk inhoudt, dat een humanist niet tot „geluk, deugd en ware moed” in staat zou zijn. Als het blad consequent was, dan zou het moeten verlangen, dat buitenkerkelijken uit leger en vloot werden geweerd. Maar misschien heeft het toch ook nog een beetje eerbied voor art. 5 van de Grondwet. (Ieder Nederlander is tot elke landsbediening benoembaar).

Ss.

*) Ter toelichting diene, dat ik in 1933 als reserve-officier beëdigd ben. Het Reglement betreffende de krijgstu cht heb ik, als buiten-godsdienstig man, daarbij niet als bezwaar gevoeld en er is ook nooit iemand geweest, die mijn levensovertuiging in strijd met de krijgstu cht heeft genoemd; behalve dan de auteur van dat artikel in De Rotterdammer. — Ss.

(blz. 60): „De gevoelens van onbegrensdheid, oneindigheid, alverbondenheid of al-eenheid, die wij als de typische oergevoelens aanwezen, vinden we dus in de religieuze extase duidelijk terug... Bij de mysticus, en speciaal in de extase, zien we het dan soms als het ware in „reincultuur” naar boven komen; bij de eenvoudige godsdienstige zien we het door allerlei bijbels of dogmatisch bij-geloof (in de zin van geloof, dat er „bij” komt; allerm minst in afkeurende zin bedoeld) overdekt —”. (blz. 62).

Hier ligt m.i. de kern: Godsdienst is Religie + „bij”-geloof en nu is het dunkt me zó dat vele humanisten die religieuze ervaringen zelf hebben doorgemaakt, zelf beleefden en beleven maar niet de minste neiging of behoefte gevoelen om ook dat „bij”-geloof, om 't even in welke vorm: Christelijk, Joods, Mohammedaans of welke ook, te aanvaarden.

Ik gevoel me als Religieus Humanist volstrekt niet op een „Hij” als Persoon betrokken, juist niet op een Persoon, maar op „Het”, 't onnoembare en ondefinieerbare, het Tao van Lao Tse: „Zij die Tao kennen spreken er niet over en die er over spreken kennen Het niet.”

Neen, geloof, Godsdienst en Religie liggen, hoewel ze essentiële trekken gemeen hebben toch zó ver van elkaar af dat het niet geoorloofd is deze woorden voor en door elkaar te gebruiken. Dat het tot nu toe gebeurd is, is begrijpelijk maar het is m.i. niet verantwoord om in dit gebruik te volharden.

P. SCHUT.

¹⁾ Ik geef hier uitdrukkelijk de voorkeur aan ootmoed. P. S.

NASCHRIFT:

Inderdaad dekken de termen elkaar niet volkomen; met name van „geloof” kan men soms spreken, waar de andere woorden onbruikbaar zouden zijn. Overigens zijn er tegenwoordig verscheidene theologen van naam, die „geloof” noemen wat Kohnstamm „godsdienst” noemt, en de talrijke uiterste rechtervleugel van de Ned. Hervormde Kerk spreekt bij voorkeur van de Christelijke religie, evenals in de omringende landen overal „religion” in de eerste plaats voor het Christelijke godsdienstig leven wordt gebruikt. Ik deel de verwachting niet, dat het mogelijk zou zijn, dit inderdaad ietwat veelvormig woordgebruik door de omstrede onderscheidingen te vereenvoudigen en te saneren. Heb ik daarin gelijk, dan kunnen deze dus de complicatie slechts vergroten: het tegendeel van het beoogde doel! Alleen al om deze reden meen ik ze te moeten ontraden.

De onderscheiding van de ik-Gij- en de ik-Het-verhouding verdient een breder behandeling. Binnenkort hoop ik in M. & W. iets te mogen publiceren, dat mijn betoog wellicht verduidelijken kan. Ditmaal slechts de verzekering, dat ik met P. S. diep doordrongen ben van de onnoembaarheid van het object der religie; ook de „godsdiensten” weten echter principieel van de „verborgenheid Gods”, en wanneer ik „Hij” boven „Het” prefereer, dan is dat omdat voor mijn besef in het eerste plaats is voor het zedelijke en in het laatste niet.

J. M. R.

Universiteit en Geestelijk Leven

In het begin van de twaalfde eeuw werden verschillende kerkelijke en particuliere scholen te Bologna en Parijs samengevoegd tot een universiteit, die het voorbeeld zijn geworden voor alle latere Europese en Amerikaanse universiteiten.

Zij kregen bepaalde privileges zoals het recht lessen te geven, graden toe te kennen, vrijdom van belastingen en in meerdere of mindere mate eigen bestuur en rechtspraak. Aan het hoofd werd de senaat gesteld, die werd gekozen door studenten en professoren gezamenlijk. Eerst later ontwikkelde binnen de senaat zich de figuur van de rector magnificus, als de voorzitter.

Men kende in deze begintijd slechts twee graden: die van doctor in de theologie, de rechten of de medicijnen en als hoogste titel „magister artium”, meester in de zwarte en de witte kunst oftewel de magie en de gezamenlijke natuurwetenschappen.

Voor al deze magisters hebben sterk op de verbeelding gewerkt: tenslotte samengehouden in de twee hoofdfiguren van vele wonderverhalen: Paracelsus en zijn mischien nog bekendere collega Faustus.

Zeer veel instellingen en gebruiken aan de hedendaagse universiteiten gaan nog terug op deze oudste voorbeelden. In Bologna en Parijs kende men bijvoorbeeld al de colleges en de studentenhuizen naast de vrije studentenverenigingen en de indeling in faculteiten, die ondanks de moeilijkheid om telkens weer nieuwe wetenschappen erin onder te brengen, nog steeds is gehandhaafd. Maar daarnaast worden studentenliedertjes, die toen zijn ontstaan, ook nu nog gezongen.

Alleen het tegenwoordige examenstelsel is tussen al deze traditionele vormen en klassiek geworden gebruiken een achttiende-eeuwse nieuwluchterij: dit is op het chinese examenstelsel geïnspireerd en omstreeks de franse revolutie ingevoerd op het vasteland deels door de enthousiaste propaganda van Voltaire. In Engeland komt het later maar óók min of meer uit China door toedoen van de Engelse Oost-Indische Compagnie, die het het eerste voor haar personeelsselectie gebruikte.

Uit dit laatste blijkt al, dat universiteiten geen typisch Europees verschijnsel zijn. Trouwens, de eerste instelling, die deze naam droeg, was de door Alexander de Grote gestichte universiteit van Alexandrië, waartoe al weer Egyptische priesterscholen als voorbeeld hadden gediend.

Elke cultuur, die tot een bepaalde volheid komt, vormt centra waar allerlei deskundigen: staatslieden, priesters, doktoren en ingenieurs worden opgeleid. Daarnaast ontwikkelen deze instellingen zich in tijden van culturele bloei tot brandpunten van geestelijk leven, waarvan soms weer een grote invloed op de maatschappij uitstraalt. Men denke slechts aan de invloed van Cambridge op de ontwikkeling van de

denkbeelden van de Engelse puriteinen of aan de plaats, die de Sorbonne te Parijs in de tijd van Abélard en Thomas van Aquino innam in de ontwikkeling van het Katholicisme en niet in de laatste plaats, hoeveel de denkbeelden in Cordova bijdroegen aan de groei van de Renaissance.

De stichters van universiteiten komen er over het algemeen eerlijk voor uit, dat het in de eerste plaats gaat om de opleiding van de deskundigen en de deugdelijke vaklieden, die de gemeenschap of maatschappij nodig heeft; maar altijd komt daar in één adem achter de bevordering van de eigen cultuur. Steeds wordt ook van de afgestudeerden verwacht, dat zij behalve aan de eisen van vakmanschap ook aan zekere geestelijke en zedelijke normen voldoen.

De eigenlijke rol van de universiteiten in het geestelijk leven en de wisselwerking tussen cultuur en universiteit is vrij moeilijk exact vast te stellen. Ten eerste doordat de meeste prestaties door afgestudeerden worden verricht, dus buiten de universiteit en niet zozeer reeds als student. Daarnaast zijn er verschillende gebieden van een cultuur, die zich praktisch zonder contact met de universiteiten ontwikkelen zoals bijvoorbeeld de meeste beeldende kunsten:

De universiteiten doen meestal een zekere keuze uit het geheel van een cultuur, waarvoor misschien het meest typerend is dat zij bijvoorbeeld geen beeldhouwen en schilderen maar wel kunstgeschiedenis zullen onderwijzen.

Al is het verband tussen de universiteiten en de cultuur niet makkelijk vast te stellen; toch is de samenhang zo sterk, dat de geschiedenis van de universiteiten praktisch parallel loopt met de geschiedenis van de culturen waarin zij leven.

Een cultuur in opkomst heeft militante universiteiten, vaak broeinesten van politieke activiteit maar tegelijk brandpunten van geestelijk leven, waar de grote strijd tussen de ideeën wordt uitgevochten en later verwerkelijkt.

Ebt een cultuur weg, dan is het ook stil aan de universiteiten, waar dan de waardigheid van de wetenschap wordt gehoed; en de band met de maatschappij verslapt aanmerkelijk. Er heerst een vage onzekerheid, en dus een zoeken naar houvast. Vanuit dit gezichtspunt moeten, lijkt mij, de vele pogingen tot hervorming van de universiteiten gezien worden, die tegenwoordig aan de orde van de dag zijn.

Als eerste lichtpunt schijnt dan natuurlijk het glorierijk verleden: toen gonsde de universiteit van geestelijk leven; toen werden de grote ontdekkingen gedaan; toen speelden zij hun glansrol in de geschiedenis. Wat hadden die universiteiten, dat nu is verloren gegaan? — Want in deze gedachtengang gaat er altijd iets verloren en wordt er nooit iets gewonnen. —

Het antwoord is nogal verschillend: beurtelings krijgen de studenten en de professoren de schuld dat zij niet meer zijn wat hun voorgangers waren. Meer in de mode is de groei van de wetenschap. Niemand kan meer zoals vroeger alle gebieden beheersen, ieder is specialist geworden in een klein vakgebiedje. Voor een groot deel berust dit op gezichtsbedrog: een grote cultuur is altijd zo groot, dat zij de ruimte in één mensenhoofd verre te boven gaat. Het heeft nooit bestaan, dat iemand de hele cultuur waarin hij leefde beheerste. Al mag het dan soms de schijn hebben, steeds blijkt bij onderzoek, dat gehele gebieden buiten zijn belangstelling vielen. Waarschijnlijk beleeft men in een culturele bloeitijd de eenheid zo sterk en is zo geboeid door dit veelkleurige schouwspel, dat dit probleem dan niet opkomt.

Deze richting stelt dus, dat onze cultuur verbrokken zou zijn en stelt zich tot taak hier weer een eenheid van te maken. Men wil dan de cultuur weer „lijmen”. Het gevolg hiervan weer is de enorm vergrote belangstelling voor algemene onderwerpen buiten het vakgebied. Vooral inleidingen; altijd weer inleidingen en altijd weer in iets anders. Overal iets van om de hele cultuur dan wel niet te bevatten maar in ieder geval toch te overzien. Universaliteit, Studium Generale, contact met de cultuur; óók met de werkelijkheid?

Het meest populair is echter de Grondslag. De oude universiteiten leefden in een tijd met een sterke levensbeschouwelijke eenheid en dus moet ten behoeve van de bloei van de tegenwoordige in de eerste plaats deze eenheid hersteld worden zodat allen weer op dezelfde geestelijke en zedelijke uitgangspunten stoelen. Ook deze remedie is uiterst gevaarlijk. Hoe licht kan juist de universiteit bij de ontwikkeling van de wetenschap ontdekken dat deze wetenschap tot een inzicht noopt, dat strijdig is met haar grondslag, zodat zij of de wetenschappelijke integriteit of haar grondslag moet opgeven. Nu zal dit wel niet zo gauw gebeuren, want de meeste voorgestelde grondslagen zijn wel zo vaag of voor velerlei uitleg vatbaar, dat er nog vele uitwijkmogelijkheden zijn. Men bedenke alleen al hoeveel verschillend gezinde groepen het er mee eens moeten kunnen zijn. Toch is zij eerder een blok aan het been, dan een vaste grond om op te staan.

Men zou echter ook naar de toekomst kunnen kijken en in het heden niet zozeer vergane glorie en restanten van een bloeitijd maar bijvoorbeeld tekenen van nieuwe stijlvorming en groeiende culturele vitaliteit zoeken.

Voor een deel bestaan deze uit oude vormen, die een nieuwe inhoud krijgen: de gedachte van de universitaire gemeenschap, de civitas; de verschillende mensas, de studententafels. Daarnaast zijn er allerlei experimenten met andere vormen van verenigingsleven, met studentenhuizen en

De Weg en de Herberg

.....ook in een betere wereld, waar wij op hopen, (zal) een bestaan zonder tragiek nooit meer kunnen wezen dan een bestaan zonder zin.

(Prof. Dr J. Presser: Mijmering over een Gouden Eeuw, in de Groene van 20 Dec.).

Het Decembern timer van M. en W. bevat een antwoord van Bonger op een kritiek op de huidige koers van het H.V. Daarbij heeft B., bij alle erkenning van het zware gewicht van deze kritiek, deze toch weer haar zwaarte ontnomen door een tegenstelling te construeren, die mij onaanvaardbaar voorkomt. In het kort gezegd heeft hij een onderscheiding gemaakt tussen een sectaristische streving van mensen, die het aardse heil verwachten van een plotselinge ommekeer, geseculariseerde nazaten van wie voorheen het koninkrijk Gods zagen neerdalen in al zijn heerlijkheid, als de mens wedergeboren zou zijn. In onze tijd zou dit zijn het verwachten van een heil uit een systeem, een structuur van leerstellingen, dat voeren zou tot het om hals brengen van de geestelijke vrijheid, tot een inquisitie toe. In tegenstelling met deze geestdrijvers, die in deze wereld alles ijdel, zondig en onvolmaakt zien en alles verwachten van het toekomstige heilbrengende systeem, wat een principieel onhumanistische gedachte is, ziet hij de aanhangers van de geleidelijkheid, die de weg belangrijker vinden dan de herberg, die niet één „allesbeheersende fout in de menselijke situatie in de kosmos en in de samenleving” zien en dus ook niet aannemen, dat met het wegnemen van die éne fout alles in orde zal komen.

Ik sprak hierboven van een constructie, want deze tegenstelling is niet reëel. Bonger heeft hier een historisch gezichtspunt uit de geschiedenis van het sectewezen vlot-

de stichting van gebouwen voor allerlei activiteiten.

Een van de belangrijkste vernieuwingen is echter wel de groeiende aandacht voor de vaak zeer zorgelijke sociale omstandigheden van vele studenten. De cijfers van het centraal bureau voor de statistiek geven hiervan wel een heel ander beeld dan de traditionele voorstelling van studenten en studerenden.

De grootste moeilijkheid van de tegenwoordige universiteiten is niet zozeer hun toekomst, als wel hun verleden, dat naar buiten het beeld van de moderne universiteit grondig vervalst en naar binnen steeds weer voor de moeilijke keuze stelt tussen een schone maar verouderde traditie en het onaanzienlijke maar veelbelovende nieuwe.

E. O. HOUTSMA.

weg overgebracht op de huidige situatie in het H.V. en zich daarmee op een — schijnbaar — krachtig, immers een door psychologie en historie gewaarborgd steunpunt menen te hebben gestoeld. In werkelijkheid heeft hij niet anders gedaan dan de situatie van thans geheel vertekend.

Want waar gaat het om? Het gaat om verschillende opvattingen van wat nu van het humanisme als georganiseerde beweging verwacht mag worden en dan lijkt de constructie, waardoor degenen, die de generale lijn — Bonger laat niet na er met nadruk op te wijzen, dat deze die van de meeste leden van het Verbond is en bovendien op de congressen is goedgekeurd — niet de juiste achten, als onhumanistische systeemvervaarders worden gebrandmerkt, op niets. Op grond van het betere, of enig humanistische, standpunt van degenen die de weg der geleidelijkheid verkiezen boven de utopie van de plotselinge ommekeer — een foute constructie dus — wordt nu het streven naar een groot ledental, naar geestelijk verzorgingswerk in de D.U.W.-kampen en gevangenissen (waarom hier de verzorging van militairen niet genoemd?), naar erkenning en vacante-centra als het ware humanistische werk geprezen. Het zou niet zo moeilijk zijn om een constructie te maken met aanhaling van voorbeelden uit vroeger en later tijd, waaruit geconcludeerd zou mogen worden, dat met al dit prijzenswaardige streven het best mogelijk is, dat binnen niet eens zo lange tijd het georganiseerde humanisme dood-erkend en -gestreefd zou worden..... als niet telkens weer herinnerd zou worden aan wat het humanisme nog verder aan mogelijkheden en eisen stelt in deze tijd. Het doen voorkomen alsof mensen, die het leggen van het zwaartepunt in die activiteiten, welke Bonger zozeer aanprijst, ook als gevaren zien, zouden menen dat de „natuurlijke wereld (wat is dit voor een ding) ijdel en niets waardig is”, kan ik niet anders zien dan een ridicul maken van deze mensen, al ontkent Bonger dat dit hem verre ligt.

Wat hij wil betogen is, dat hij de weg verkiest boven de herberg, maar hij betoogt in werkelijkheid, dat er maar één ware weg is en dat is de zijne — laat het dan zijn die van de meesten in het Verbond. De anderen zijn in deze opvatting geen humanisten, maar gevaarlijke systeemverheerlijkers, maar laat hij dan duidelijk zeggen, welke systemen hij dan voor zijn geest ziet, welke wereldlijke religie? Bedoelt hij hier het communisme, of zo in het algemeen elk systeem? Maar laat hij dan enkele noemen. Is de Heer Jansen zulk een in een systeem bevangene? Of een ieder die niet zo overtuigd is van de weg der geleidelijkheid? En dan weer, welke geleidelijkheid en waartoe? Er zijn er, die in het geheel niet zo overtuigd zijn, dat er

Het artikel van H. B(onger) in het December-nummer van M. en W. lokte enkele reacties uit, waarvan wij er hieronder één opnemen. De tweede, van Ir. P. Schut, wordt in een volgend nummer geplaatst, terwijl H. B. dan tevens op beide zal antwoorden.

Red.

op de weg der geleidelijkheid geen dingen gebeuren, die evenzeer principieel onhumanistisch zijn als de onmenselijkheden in naam van het systeem gepleegd. Betekent de geleidelijkheid dan misschien het kiezen van de weg van de minste weerstand, de weg van de conformering aan het bestaande, om binnen die grenzen die werkzaamheden te verrichten, die de hand te doen vindt, en zich liever niet in te laten met vraagstukken, die het bestaande problematisch maken en daarmee de zin van al die werkzaamheden?

Bonger heeft een tegenstelling geconstrueerd van of — of, waardoor de humanisten verdeeld worden in constructieve, die de geestelijke vrijheid verdedigen en de revolutionaire, die deze willen opofferen aan een systeem, dat als zodanig al onhumanistisch is. De zaak ligt nu eenmaal anders. Degenen, tegen wie hij zich keert, zien niet de ene tegenstelling of — of, maar veelmeer de twee kanten, dus het en — en, waarbij zij zich afvragen, of de tendentie naar hetgeen tegenwoordig zo op de voorgrond staat, neen, niet eens geleidelijk, maar heel snel en glad, de ogen niet doet dichtknijpen voor vraagstukken, die het wel en wee van ons menselijk bestel in zijn geheel aangaan. Het christelijk geloof kan zich permitteren deze wereld in laatste instantie te onderscheiden en te scheiden van een andere wereld, die de aardse te boven gaat — al zijn er vele christenen tegenwoordig, voor wie de menselijke aangelegenheden inhaerent zijn aan hun geloofsopvattingen. De humanisten kennen alleen deze ene wereld, waarin zij leven en dus maakt voor hun levenshouding hun politiek-maatschappelijke overtuiging een integrerend deel uit. Zij kunnen om die reden al niet de signatuur aanvaarden, die Bonger voor een deel van hen heeft uitgezocht. Men hoeft het nog niet met de heer Jansen geheel eens te zijn om te protesteren tegen de geheel onjuiste kenschetsing door Bonger van een soort lieden wie hij een principieel onhumanistische gedachtegang toeschrijft.

Het stuk van Bonger heeft mij, in plaats van gerust te stellen over de goede weg van het Verbond, verontrust en het gevaar, waarvoor Jansen waarschuwt, duidelijker voor ogen gesteld. De toon van zelfvol daanheid, waarmee bijv. over de opening van het Militair Tehuis in de Ark, werd geschreven, heeft mij en velen onthutst.

BEGINSELVERKLARING

Het Hoofdbestuur van het H.V. heeft, gelet op de wensen die geuit zijn op het Algemeen Congres, gehouden te Gouda, een commissie benoemd wier taak het is te onderzoeken of en zo ja in hoeverre de Beginselverklaring van het H.V. veranderd zal moeten worden. Leden van deze commissie zijn:

Dr J. P. van Praag, voorzitter; H. Bongers, waarnemend secretaris en de leden H. J. Lips, H. Redeker, Ir P. Schut, Prof. G. Stuiveling en Prof. L. v. d. Wal.

Aan een aantal leden van het H.V., daartoe door het H.B. uitgenodigd, werd gevraagd de bezwaren tegen de beginselverklaring te willen formuleren, opdat aan de hand van deze geschriften een vruchtbaar gesprek tussen de commissie en de „bezwaaarden” mogelijk zal worden.

In de D.B. vergadering van 20 Dec. 1952 werd het besluit genomen dat ook andere leden van het Verbond de gelegenheid zullen krijgen hun bezwaren tegen de Beginselverklaring aan de commissie kenbaar te maken. Het D.B. nodigt allen die hiertoe behoefte gevoelen uit hun bezwaren, *kort en duidelijk* geformuleerd, vóór 1 Maart 1953 te willen zenden aan het Centraal Bureau van het H.V. Op de envelop dient te staan: *Commissie Beginselverklaring*.

Hiër in was zelfs geen notie merkbaar van de gevaarlijke helling waarop — laat het voorzichtig gezegd zijn — het Verbond zich kan gaan begeven. Zo dit er toe zou leiden, dat op de redenen, waarom er D.U.W.-kampen, gevangenissen en machtige legers zijn in onze samenleving, liever maar geen humanistisch commentaar geleverd moet worden, dan ziet het Verbond af van zijn taak de gewetens wakker te houden.

Het H.V. heeft bij zijn oprichting verwachtingen gewekt, die toch verder gingen dan toegang te verkrijgen tot allerlei werkzaamheden, die op zichzelf niet te versmaden zijn, maar waarin „geleidelijk” snel al zijn energie zich dreigt te storten. Moet daarom een tegenstelling tot onhumanistische systeemambidders in het leven worden geroepen? Dan zou het artikel van Bongers een tendentie onthullen, die het humanisme in de kern aantast. Ik houd het er voorlopig op, dat hij een ondoordachte, overijde, door systeemzucht ingegeven, constructie heeft gemaakt, waarom ik dan ook het motto hierboven heb bedoeld als een leerzaam, tot overdenking stemmend citaat.

O. NOORDENBOS.

BRIEVEN VAN LEZERS

HUP STILLE NACHT!!

Niemand ergere zich over deze titel; hij is slechts een bittere hoon op de godvergeten stijlloosheid van onze grote feesten. Dat deze hoon juist nu losbreekt, komt daarvandaan, dat die stijlloosheid zo op en om het Kerstfeest hoogtij viert. En dat ons „Christelijk volksdeel”, dat dit feest toch eigenlijk dragen moest, het er nauwelijks beter afbrengt dan de rest, toont met pijnlijke duidelijkheid, hoe diep het kwaad wel zit.

Ik wens geen zwijmelarij in Stille-Nachtromantiek. Die is er ook nog altijd, en hoe verder ze teruggedrongen wordt, hoe beter. Maar ik wens wel — en ik neem aan: duizenden met mij! — eerbied voor de heilige liefde, die zonder vertoon, ja incognito, in onze kille mensenwereld geboren wordt en die de ziel is van dit feest.

Die eerbied was, geloof ik, een dertig jaar geleden in ons lieve landje althans nog zonder veel moeite te bewaren. Wie wilde, kon de rode lampjes en de holle Kerstdiners gemakkelijk vermijden. Tegenwoordig is het echter waarlijk niet eenvoudig meer! Wie nu op Kerstmis geen spelbreker wil zijn, die moet goed oppassen, dat hij niet misselijk wordt. Dank zij vooral de vlucht, die radio en pers genomen hebben, kan men in onze dagen beter van een Kerstfestival dan van een feestder-heilige-liefde spreken. Ons radiotoestel brengt mee, dat de omroepverenigingen tegen elkaar opbieden in quantiteit en kwaliteit van hun programma's. Het resultaat is, dat op 25 en 26 December een minimum aantal uren van Kerstsuggesties vrij blijft en dat in de baaiert van Kerstliedertjes, -wijdingen en -hoorspelen de eigenlijke kwaliteit reddeloos ondergaat.

Kranten en periodieken doen het al precies zo: wat zich respecteert, meent zijn bijdrage te moeten leveren. En wie dan dit alles niet bewust en wel terzijde schuift, die kan alleen maar wee worden van die eindeloze variaties of afstompen. Die variaties op het Kerstgegeven trouwens zijn niet alleen veel te talrijk, ze zijn er bovendien meestal net iets te veel naast. Maar ja: het programma en de extra-bijlage moeten vol en dus wordt ook de mindere wijn den volke niet onthouden. Dat onder deze lawine van feeststerigheid het feest zelf bezwijken moet, geldt tot nu toe blijkbaar als een onzakelijk argument.

Maar het behoeft geen betoog, dunkt mij, dat we hier te doen hebben met een van die zegeningen der techniek, die we nog niet geleerd hebben goed te benutten. En misschien kan juist dit concrete voorbeeld een bruikbare aanleiding zijn om het ganse chapter te bevoegder plaatse eens aan te snijden. Is dit niet iets voor het Ned. Gesprekcentrum? Radio en pers zijn machtige organen van onze samenleving,

CONGRES 1953

18 en 19 April

Volgens art. 19 van het Huishoudelijk Reglement kunnen gemeenschappen voorstellen en amendementen tot een maand vóór het congres — 18 Maart 1953 dus — bij het hoofdbestuur indienen.

Voorstellen echter, die na 26 Febr. 1953 bij het hoofdbestuur worden ingediend, kunnen niet eerder dan in het vlak vóór het congres verschijnende Aprilnummer van Mens en Wereld worden opgenomen. Het is duidelijk, dat van dergelijke voorstellen niet behoorlijk meer kennis kan worden genomen en dat daardoor van meningsvorming niet veel terecht kan komen.

Om een grondige congresvoorbereiding te bereiken, is de gemeenschapsbesturen het volgend schema geadviseerd:

Vóór 26 Januari houden de gemeenschappen de eerste congresvergadering, uitsluitend ter bespreking van de in eigen kring opgekomen initiatieven. De eventueel hieruit voortvloeiende voorstellen dienen uiterlijk 26 Januari 1953 in het bezit van het Hoofdbestuur te zijn, dat deze voorstellen, voorzien van prae-advies in het Februari-nummer publiceert. In hetzelfde nummer van Mens en Wereld worden jaarverslag, financieel verslag en andere door het hoofdbestuur in te dienen congresstukken bekend gemaakt.

Na 18 Februari (verschijningsdatum Mens en Wereld) houden de gemeenschappen de tweede congresvergadering, waarin de in Mens en Wereld gepubliceerde congresagenda-punten worden besproken en waarin afgevaardigden worden benoemd. Mochten deze punten aanleiding geven tot amendementen, dan dienen deze amendementen het hoofdbestuur uiterlijk 26 Februari te hebben bereikt om in het Maart-nummer gepubliceerd te worden.

Uiteraard kunnen dan nog geheel nieuwe voorstellen worden ingediend, maar het is duidelijk, dat — wil men de gemeenschappen niet tot een derde vergadering verplichten — deze voorstellen niet voldoende meer in het gehele land besproken kunnen worden om een degelijke congresbehandeling te waarborgen.

Zoals hierboven reeds werd duidelijk gemaakt kunnen voorstellen, die na 26 Februari door het Centraal Bureau ontvangen worden, niet meer rekenen op voldoende publiciteit.

maar ze zullen toch het oor moeten lenen aan een ernstig alarm van die samenleving zelf. Dat 't hier een „Christelijk” feest betreft, behoeft ons als humanisten niet uit te schakelen; ook ons immers moet aan de correctie op de wals-der-techniek veel gelegen zijn, zal ze niet al wat karakter heeft in snel tempo verpletteren.

J. M. ROELOFSEN.

Van de Penningmeester

Boekjaar 1952 is afgesloten en de verantwoording zal U binnenkort worden voorgelegd. De verwachting dat we in 1952 erin zouden slagen het tekort uit het „Opbouwfonds” te dekken zonder een beroep te doen op de gemeenschappen voor extra afdracht, is bewaarheid. Vele milde gevers zijn wij daarvoor dankbaar.

Thans met volle kracht aan het werk voor 1953. Ook voor dat jaar zullen de vaste inkomsten uit contributie nog onvoldoende zijn om de uitgaven te dekken. Weliswaar is de verhouding tussen de vaste inkomsten en de noodzakelijke aanvulling uit variabele inkomsten niet onaanzienlijk verbeterd, doch eigenlijk zou het zo moeten zijn, dat de vaste lasten geheel gedekt worden door inkomsten uit contributie en dat de variabele inkomsten gebruikt kunnen worden voor uitbreiding van ons werkterrein en consolidatie.

Een belangrijke bijdrage voor de verbetering van bovenbedoelde verhouding is geleverd door de actie welke gevoerd werd onder het motto „Een ernstig beroep voor een dringende zaak”. Deze actie had een tweeledig doel nl. enerzijds het houden van een enquête en anderzijds het opwekken tot verhoging van de contributie.

In beide opzichten mag van een succes gesproken worden. Nemen wij aan, dat degenen die hun kaart niet inzonden, daarmee te kennen hebben gegeven dat in het bedrag van hun contributie geen verandering t.o.v. 1952 komt, dan zijn alle gewenste gegevens ontvangen.

Per ultimo December waren 2192 ingevulde kaarten op het Centraal Bureau bezorgd. Het netto bedrag van de daaruit blijvende contributie-verhoging was f 4724,03. Een behoorlijke toename dus van de vaste inkomsten. Enkele leden die in moeilijke omstandigheden waren komen te verkeren verlaagden hun bijdrage, in verband waarmee hierboven gesproken wordt van een netto bedrag der verhoging. Een netto-verhoging van gemiddeld f 2,16 per ingezonden kaart mag zeker bevredigend genoemd worden.

Het resultaat dezer actie heeft ertoe geleid dat, van de zijde van het Hoofdbestuur, aan het Congres geen voorstel tot wijziging van de contributie-regeling zal worden voorgelegd. Dat neemt echter niet weg dat de bestaande regeling een teerpunt blijft omdat zij ons niet de noodzakelijke inkomsten garandeert. Wij dienen echter als humanisten trots te zijn op de vrijheid die de bestaande regeling biedt. Trots omdat deze regeling, evenals de humanistische levensbeschouwing, een beroep doet op ons verantwoordelijkheidsgevoel. „Ieder lid bepale zelf zijn of haar contributie..... nodigen wij U uit, Uw contributie op grond van onderstaande richtlijnen vast te stellen, waarvan men

Het is nu alweer voor de zesde maal dat we in het Januari-nummer van Mens en Wereld de eerste mededelingen doen over de komende zomerkampen. Deze vacantieweken hebben een vaste plaats gekregen in het Verbondsleven, het zijn hoogtepunten in het jaar, weken, waarin we met een niet te grote groep grote en kleine humanisten in korte tijd een goede gemeenschap vormen. Het is dan ook in de regel zo dat zij, die eens aan een van onze kampen hebben deelgenomen, een volgende keer weer komen.

Dit jaar zullen voor het eerst een aantal kampen in ons eigen huis gehouden worden. Dat zullen dan deze keer de familie-kampen zijn. Al veel van onze leden en geestverwanten hebben de afgelopen zomer korter of langer tijd in de Ark gelogeerd, en algemeen is men van oordeel dat de verzorging er prima is, en de omgeving prachtig. Een ideaal oord om zijn vakantie door te brengen. Wij verwachten voor deze kampen dan ook een grote toeloop. Hier volgen dan nu de gegevens van de verschillende kampen, zoals die tot nu toe bekend zijn. De meeste kampen zijn nog niet geheel voor elkaar, enkele afspraken moeten nog definitief geregeld worden, maar in de gegevens zoals die hieronder vermeld worden zullen zeer waarschijnlijk geen grote veranderingen meer komen.

Familiekampen.

Deze vormen een prachtige vakantie-gelegenheid voor gezinnen met kinderen. De kinderen staan de gehele week onder leiding van een groepje ervaren kinderleid(st)ers, zodat de ouders geheel vrij zijn om er op uit te trekken, terwijl de

naar inzicht en omstandigheden kan afwijken.”

Die richtlijnen zijn Uw en ons steuntje om de gedachte, respectievelijk enige grenzen, te bepalen. In ieder lid wordt echter het vertrouwen gesteld dat hij/zij zich ook financieel van zijn/haar taak bewust is.

Verdere verhoging der vaste inkomsten moet ons doel blijven. Dit doel kan op twee wijzen bereikt worden nl. ten eerste door uitbreiding van het ledental en ten tweede door degenen die daartoe tot op heden niet gekomen zijn, te vragen hun eigen contributie-bedrag nog eens kritisch te bekijken. Die vraag wordt bij deze gesteld. Het antwoord zien wij tegemoet.

J. BIJLEVELD.

kinderen in groepjes van ongeveer gelijke leeftijden de dag doorbrengen.

Overdag zijn de ouderen vrij, wel wordt er in de regel iedere dag iets georganiseerd als een fiets- of wandeltocht, maar men is geheel vrij daar wel of niet aan mee te doen. 's Avonds komen we bij elkaar, dan wordt er gezongen of gediscussieerd, er is een voordracht- of muziekkavond of we luisteren naar een inleiding.

In het laatste familiekamp van 1952 heeft een groepje zangers een deel van de middag besteed aan eenvoudige koorzang. Dit is algemeen in goede aarde gevallen. We willen dit jaar deze proef uitbreiden in het derde familiekamp (van 1 tot 8 Augustus), en wel op deze wijze dat er naast de zang ook gelegenheid zal zijn voor lekespel. Het repeteren van de zang- en de lekespelgroep zal tegelijkertijd gebeuren om de eenheid van het kamp te bewaren, men zal dus niet aan beide groepen kunnen deelnemen. Voor beide groepen zal een speciale leider aanwezig zijn.

Verder zult U hieronder zien dat voor de twee eerste familiekampen dezelfde leiding is aangewezen. We hebben dit gedaan om tegemoet te komen aan hen die graag een kamp van 14 dagen wilden meemaken. Het is nu wel niet zo dat de eerste twee weken één kamp vormen, men kan zich als altijd opgeven voor één enkele week. Wel willen we trachten hiermede enkele van de bezwaren die gevoeld werden door hen, die langer dan één week bleven, te voorkomen.

De volgende familiekampen zijn vastgesteld:

van 18—25 Juli: leiding mevrouw en de heer Winter;

van 25 Juli—1 Augustus: leiding mevrouw en de heer Winter;

van 1—8 Augustus: leiding mevrouw en de heer Meijer, de heer A. Weggelaar (zang) en een lekespelleider.

Deze kampen worden gehouden in Humanistisch Conferentie- en Vacantie-oord „De Ark” te Nunspeet.

Zoveel mogelijk zal weer ieder gezin een eigen kamer krijgen. Er zijn echter in de Ark enkele kamers van 6 à 8 personen, om nu de prijzen zo laag mogelijk te houden is het nodig dat ook deze kamers zoveel mogelijk bezet worden.

De ervaring leert nu dat er verschillende deelnemers zijn die er geen bezwaar tegen hebben om met een ander gezin een kamer te delen. Wilt U dit bij de opgave vermelden, en ook met wie U bij voorkeur gezamenlijk een kamer zoudt willen hebben?

Prijzen: kinderen jonger dan één jaar gratis, kinderen 1 t/m 5 jaar f 17,50, kinderen 6 t/m 11 jaar f 25,—, oudere kinderen en volwassenen f 36,—. Alle prijzen zijn per week, er komen geen administratiekosten bij.

We verwachten voor deze kampen een grote toeloop, terwijl het aantal plaatsen

beperkt is (ca. 60 per kamp). U kunt zich nu reeds opgeven bij het Centraal Bureau, Bleijenburgstraat 1, Utrecht.

Familietentenkamp

Dit is veel eenvoudiger van opzet dan de andere familiecampen. Er is geen speciale kinderleiding, het koken zal gezamenlijk gebeuren. Het is eigenlijk een week samen kamperen in humanistische sfeer. Ieder gezin krijgt de beschikking over een eigen tent, terwijl er voor de maaltijden en voor regenweer een conversatietent aanwezig is. Het kamp zal gehouden worden van 8—15 Augustus, de leiding hebben mevrouw en de heer Makkink.

De plaats zal nog nader bekend gemaakt worden, evenals de prijs die vermoedelijk f 20,— à f 25,— zal bedragen.

Vacantiekamp

Wij hebben gemeend dit jaar geen speciaal vacatiekamp te moeten organiseren. Zij die hieraan zouden willen deelnemen kunnen nu terecht in ons eigen huis „De Ark”.

Zomerschool

Dit wordt weer, evenals vorige jaren, een week waarin een speciaal aspect van het Humanisme door verschillende deskundige sprekers belicht zal worden.

Deze keer zal het onderwerp zijn: „De betekenis van het religieuze humanisme”.

De leiding berust bij mevrouw en de heer Lips.

Zeer waarschijnlijk zal deze zomerschool gehouden worden van 8—15 Augustus in de Internationale School voor wijsbegeerte te Amersfoort. De prijs zal vermoedelijk omstreeks f 38,— zijn.

Dit wordt dus veel meer een week voor hen die zich eens ernstig willen verdiepen in het studieonderwerp. Dat betekent niet dat we de hele week met diepe rimpels in het voorhoofd rondlopen. Integendeel, ook ontspanning en humor, sport en spel zullen ruimschoots aan hun trek komen.

Kinderkampen

Ook dit jaar komen er weer twee kampen voor kinderen van 7—14 jaar en wel van 25 Juli—1 Augustus en van 1—8 Augustus. De prijs zal vermoedelijk omstreeks f 27,50 per week bedragen.

Nadere bijzonderheden ontbreken op dit moment nog, wij hopen deze volgende maand te kunnen publiceren.

Jongerenkampen

Verder zullen er dit jaar nog verschillende kampen voor jongeren van 12—15 jaar en van 15—18 jaar georganiseerd worden, terwijl ook de Humanistische Jongeren Gemeenschap weer haar kamp zal houden.

Ook hierover zullen nog nadere mededelingen volgen.

D. T. WINTER.

Het Verbond binnenshuis

Deze rubriek mag niet worden begonnen zonder een woord van afscheid aan de motor, die op deze plaats vier en een half jaar op volle toeren draaide, ja, zoals elke motor van degelijke kwaliteit af en toe ook een stevige overbelasting verdragen kon. Gelukkig gaat de kracht die de motor hier deed draaien niet verloren, maar blijft zij op verschillende plaatsen in de zich snel uitbreidende humanistische sector op de bekende, voortvarende wijze werkzaam.

Waar de drijvende kracht altijd nog belangrijker is dan het apparaat, is er voor weemoed bij het afscheid van dit apparaat dan ook geen aanleiding. En bovendien: de motor heeft weliswaar lang en volbelast gedraaid, maar is nog lang niet versleten. Houden wij hem dus in reserve.

Wat beoogt deze nieuwe rubriek? Niet veel anders dan de vorige: voorlichting te verschaffen over het werk, dat in het Verbond wordt verricht, zowel door centraal apparaat en commissies als door gemeenschappen en gewesten. Het is daarbij in het bijzonder de bedoeling aandacht te besteden aan die activiteiten, waaraan niet reeds op andere wijze bekendheid wordt gegeven. Voor het merendeel dus interne bezigheden, de eigen huishouding. Vandaar dan ook: het Verbond binnenshuis.

Critiek en commentaar hoor ik graag. In ruil daarvoor mag ik wel ieders medewerking vragen voor het verschaffen van gegevens in het vertrouwen, dat niemand gegriefd zal zijn, wanneer van zijn bijdrage niet onmiddellijk of niet geheel of in het geheel niet gebruik wordt gemaakt. Tenslotte is de beste manier om met de redactie goede vrienden te blijven; haar verzoek om spaarzaam met de weinige ruimte om te springen, niet geheel te negeren.

Het is misschien wel passend de eerste blik binnenshuis in het rond te werpen. Figuurlijk dan altijd. Zo omstreeks de jaarwisseling is er toch wel neiging om eens terug en rond te kijken. Nu is er voor terugblikken in het Verbond weinig gelegenheid. In de vaart der ontwikkeling is voortdurend vooruitzien eerste vereiste. Wat vandaag zo maar een idee is, is morgen werkelijkheid en overmorgen aanleiding tot een financiële actie.

Maar een vluchtige blik in het rond, zo van: Waar zijn we eigenlijk? is bij wijlen nodig en mogelijk.

De vraag wordt dus: Hoe ziet na bijna zeven jaren ploeteren het humanistisch geestelijk tehuis er uit?

Want daar ging en gaat het immers om:

VAN DE REDACTIE.

Door plaatsgebrek kon helaas een aantal bijdragen niet in dit nummer opgenomen worden.

een eigen geestelijk tehuis te bouwen. Wat is er tot nog toe van terecht gekomen en hebben de sceptici gelijk gekregen, die bij de aanbesteding van het gebouw hoofdschuddend beweerden, dat bestek en voorwaarden er toch wel zeer beknopt uitzaigen, dat enkele forse schetsen weliswaar aantrekkelijk maar voor een degelijk gebouw bepaald onvoldoende waren en dat het zonder detailtekeningen beslist niet lukken zou?

Welnu, daar staat dan het humanistisch huis. Toegegeven moet worden, dat het niet opvalt door één strakke, streng volgehouden bouwstijl. Evenmin kan gezegd worden, dat één bepaalde school er duidelijk zijn stempel opdrukt, noch de Amsterdamse, noch de Rotterdamse, zelfs niet de Amersfoortse. Toch ziet het er in zijn bonte verscheidenheid niet onaantrekkelijk uit. Dat het een beetje rommelig is, komt doordat het kennelijk niet is voltooid. Een enkele vleugel staat nog in de steigers en overal liggen bouwmaterialen en is nog bedrijvigheid van tal van bouwnijveren.

Trouwens in de onmiddellijke omgeving is bouwrijp terrein in overvloed voorhanden. Maar daarop rust ten dele helaas een bouwverbod. Het gebouw krijgt ook daardoor een typisch veelkleurig karakter, doordat van allerlei steen gebruik is gemaakt. Ja, 't is toch steen, maar alleen in sprookjes komen immers huizen van brood en koek voor. Er is de echt-Nederlandse opjectiviteitsbaksteen, het onverwoestbare ratio-graniet, het in allerlei kleuren gebrande religieuze glazuur, het doffe existentialistische leisteen en nog zo veel meer.

Laat ons naar binnen gaan, hetgeen wel zo toepasselijk en niet zo moeilijk is, want de grote toegangsdeur staat wagenwijd open en er is een voortdurend komen van mensen van allerlei slag. Een achterdeurtje is er blijkbaar niet.

Aan weerszijden van de brede gang treffen wij tal van deuren aan met opschrifter als: Ziekenhuiswerk, bureaux, D.U.W. kampen. Bijna op elke deur hangt een bordje „In gesprek”. Beter niet storen. Zelfs onze nieuwsgierigheid houdt halt voor geestelijke nood, die slechts onder vier ogen besproken kan worden.

Wacht hier is nog een deur vrij. Even kijken. Een wat groter vertrek, waar een aantal D.U.W.-arbeiders een zo-te-zien genoeglijke boom opzet met een geestelijke raadsman. Hij zit midden tussen de groep en voelt zich duidelijk op zijn gemak. Van intellectuele hoogmoed is niet veel te bespeuren. En waarachtig, enkelen zitten brood te eten, zo maar uit het vuistje. Dus toch brood? Hoewel, zo maar uit de hand...

Eerste etage: Bepaald de verdieping der verdieping. Een grote bibliotheek, waarin

we her en der verspreid meerdere groepjes mensen zien zitten. Elk groepje om een tafeltje, waarop een bord met opschrift. We lezen o.a. „Beginselverklaring“, „Radio“, „Publiciteit“.

Even een groepje nader bespieden. Eén van de aanzittenden heeft juist beheerst en rustig het woord gevoerd. Nu zwijgen allen niet minder beheerst en rustig. Blijkbaar laat men het gesprokene goed doordringen. 't Is duidelijk: Een studiec commissie! Op de tenen sluipen we weg.

Op dezelfde verdieping een deur met: Stichting „Socrates“. Hé, in deze grote zaal zouden toch nog veel meer mensen een plaats kunnen vinden? En wat is dat daar een opvallende hoge geheel met leer beklede zetel? Wacht, de zetel wordt ingenomen en de bekleder ervan begint met sonore stem te spreken. Onmiddellijk scharen zich tal van jongeren om hem heen. Och, natuurlijk, het is de leerstoel met eigen hoogleraar.

Nog een verdieping hoger, weer tal van vertrekken. We zien redactielokalen, we horen uit sommige kamers zang en muziek klinken, in andere zien we mensen in luchtige vacantiële kleding volleybalnetten inspecteren, en gekletter van potten en pannen horen we ook al.

Het is overal een bedrijvigheid van belang.

Nu de zolder. Stellingen vol met boeken, brochures, kalenders. Ook nog enkele vertrekjes met deuren, gemerkt H.B., D.B. en C.B. Ze zijn zo hoog gelegen, ze zullen wel iets met de topleiding te maken hebben. Hoewel, af en toe klinkt uit een van deze zolderkamertjes een daverend gelach. Waarschijnlijk weer zo'n uiting van kille verstandelijkheid.

Laat ons even uit het dakvenster kijken. Het is altijd een welkome beloning voor een stevige klimpartij. Aan de gezichtseinder zien we enkele andere geestelijke tehuizen. Zelfs van deze afstand valt te zien, dat zij belangrijk groter zijn dan het onze. De bewoners ervan zeggen, dat de fundamenteën van hun woningen ook veel dieper reiken. Maar dat valt van buiten moeilijk na te gaan.

Laten we eens dichter bij ons eigen huis zien. Er staan tal van bijgebouwen rondom, waar we eigenlijk ook nog een kijkje moeten nemen. Trouwens, het hoofdgebouw hebben we ook maar zeer vluchtig bekeken en we zijn op bepaald onvergeeflijke wijze geheel voorbijgegaan aan de huishoudelijke dienst ervan, die van kelder tot en met zolder zijn onopvallende en onmisbare vertegenwoordigers heeft. Maar ofschoon onze rondblik niet anders dan oppervlakkig kon zijn, het is duidelijk tot ons doorgedrongen, dat het eigen huis er staat en

stevig staat en dat het van bedrijvigheid zoemt als een bijenkorf.

Maar er komt vaker gelegenheid om binnenshuis te kijken. En bovendien, ieder, die wil, kan ook zonder gids zijn weg in het huis met de vele kamers wel vinden. De deur staat altijd open en wie zal het zich niet tot een eer rekenen anderen naar binnen te leiden?

Ter geruststelling van degenen, die terecht elke beeldd spraak zien hinken, zij medegedeeld, dat in deze rubriek de taal eens huiseigenaars niet de voertaal gaat worden.

Om te noteren:

8 Februari: Studiedag. Onderwerp: „Verdraagzaamheid“.

Nu het aantal studiedagen (vroeger kaderdagen) is teruggebracht tot één per seizoen, mag vertrouwd worden, dat werkelijk allen, die een dieper gaande bespreking weten te waarderen, op deze gewestelijke bijeenkomsten aanwezig zullen zijn.

De gewestbesturen zullen nadere gegevens verstrekken. Hier volgen de namen der sprekers:

H. Bongers (Limburg), D. Dijkstra (Twente-Achterhoek), H. J. Lips (Zuid-Holland), P. A. Pols (IJssel-Rijn), Dr. J. P. van Praag (Zeeland), G. Stellinga (Friesland), Mr. G. L. P. Warburg (Utrecht-t Gooi).

De gewesten Groningen en Noord-Holland houden de studiedag op 1 Maart.

7 en 8 Maart: Muziekweekend te Nunspeet.

18 en 19 April: Congres te Hilversum.
W. COENDERS.

ons kerstkamp

De Ark is prachtig gelegen, licht van kleur en met terrassen, hoog op een heuvel in de uitgestrekte dennenbossen bij Nunspeet, het rood, wit en blauw fier in top, boven de donkergroene dennen uit. En dit was het punt, waar de dag voor kerst, vanuit verschillende plaatsen in ons land, een veertigtal mensen heentrokken, met als enige band een zodanige levensopvatting, dat ze beseffen dat het Humanistisch Verbond, hún verbond is, en met de wil het Kerstfeest tesamen met geestverwanten te beleven.

En laat ik het meteen maar zeggen dat het goed is geweest daar in de Ark.

Aan een uitvoerige omschrijving is bij dit verslagje niet te denken, en het is niet zo makkelijk om achteraf iets van de sfeer, die er tijdens die 4 dagen is gegroeid, onder woorden te brengen, nu we allen al weer bij onze taak in het dagelijkse leven terug zijn. Ieder is op zijn wijze nu weer een min of meer doelmatige schakel in het maatschappelijke leven, terwijl wij het in de Ark als een voorrecht beleefden, schakels te mogen zijn in een zinvol samenkomen.

We werden welkom geheten door de Heer Ter Lingen, die het kerstkamp zou leiden en die er ook volledig in geslaagd is, dit op hoogstaande en bewonderenswaardige wijze te doen.

Op Kerstochtend trokken we gezamen-

lijk het bos in om de kerstboom op te speuren, en, na er triomfantelijk mee thuis te zijn gekomen, kon het feest beginnen. Ja werkelijk, het feest, een dagenlange aaneenschakeling van bezinning, kunstgenot en vreugde.

We wandelden en luisterden naar ernstige en bezielende muziek en ook naar de gloedvolle voordracht van proza en gedichten van Mevrouw Schoonenberg. We discussieerden naar aanleiding van de getuigenis van Harry Lips, over de diepere betekenis, welke het Kerstfeest, voor hem, als humanist, heeft.

Maar alle ernst verdween, wanneer de jongeren, en zij die zich nog verbeelden jong te zijn, zich vermaakten bij het volleybalspel.

We zagen de weerschijn van het kaarslicht in elkanders ogen tijdens de kerstdiners, en Zaterdag bezochten we per autobus het Nationale Museum op de Hoge Veluwe.

We keken naar films o.a. over het wonder van het levensproces bij plant en dier, en waren dwaas tijdens de bonte avond. Het was echter niet alléén op deze avond dat de klaterende lach opklonk en de kwinkslag'n (dit is Gronings, zetter!) niet van de lucht waren.

Verschillende vrienden van de Gemeenschap Nunspeet kwamen zo nu en dan aan het samenzijn deelnemen. En onderwijl

werden we verwend door de heer Eekman en de familie Dimmendaal (als er geen afwas te doen was tenminste), kortom het was niet te veel gezegd toen de heer Ter Lingen Zondagmiddag in zijn gevoelig slotwoord ons Kerstfeest volkomen geslaagd noemde.

Zoals gezegd, het was goed op de Ark. Er was een gevoel van verbondenheid en door het zich te samen bezinnen op de diepere levenswaarden heeft het ons allen innerlijk weer iets meegegeven, ik durf te zeggen, rijker gemaakt.

De laatste kaars van de kerstboom werd uitgeblazen en daarmee kwam ook het einde van ons eerste kerstkamp op de Ark.

H. G. OUWERKERK.

HUMANISTISCH THUISFRONT

geeft advies, hulp en bijstand aan militairen, gedemobiliseerden en hun gezinnen.

Centraal Bureau: Hekelveld 16, A'dam-C.,
telefoon: 38583.

Beminnelijke humanistische heidenen

zo meent een goed-orthodoxe ouderling van de Nederlands Hervormde kerk de redactie van de Groene Amsterdammer te moeten aanduiden. Die ouderling, wel te verstaan, is een trouw lezer van de Groene, en hij bezigde die qualificatie in een brief, waarin hij, na ontvangst van het kerstnummer van de Groene, uitdrukking gaf aan zijn warme waardering voor ons blad.

Beminnelijk?.... wij weten het niet. Heidenen?.... wij geloven het niet. Humanistisch?.... ja, als het betekent dat wij ons baseren op eerbied voor de mens als mede-deelhebber aan geestelijke waarden. Want de Groene erkent geen mede- of tegenstanders, doch slechts mensen. En dit is dan misschien wat de Groene zoveel vrienden van elke kleur bezorgt.

Behoort U al tot hen? Voor f 15,— per jaar of f 3,75 per kwartaal kunt U óók een „beminnelijke humanistische heiden” worden. En als U liever eerst nog even de kat uit de boom wilt kijken, vraagt dan enige proefnummers aan. Ons adres is: Frederiksplein 22—24, Amsterdam; ons gironummer 72880.

CREMATIE

Het lidmaatschap der Vereniging voor Facultatieve Lijkverbranding geeft recht op toepassing van lage crematie-tarieven. Gezinscontributie f 3.— per jaar. De Vereniging bemiddelt voor gezinsverzekering op speciale voorwaarden.

**Alle gewenste inlichtingen: Hoofdkantoor
Riouwstr. 186, Tel. 554797, 'S-GRAVENHAGE.**

EEN VERZEKERING MET GROTE VOORDELEN

S HET

AURORA-GEZINSTARIEF

VRAAGT NADERE INLICHTINGEN BIJ:

N.V. LEVENSVZERKERING MIJ.

AURORA Opggericht 1887

HERENGRACHT 62 - A'DAM - TEL. 47006-42878

Welke H. m., g. pos. zaak of bem. w. k. m. repr. fl. D. 50 j. openh. kar. bereisd, liefh. Nat., Muz. van A'dam? liefh. Nat., Muz. van A'dam? Br. onder letter Ja 6, Centr. Bur. Hum. Verbond, Utrecht.

LERAAR, door omstandigheden buiten zijn schuld werkeloos, zoekt actieve betrekking. Studievak Sociale Geografie; ruime belangstelling voor biologie. Br. aan: P. C. Buijterse, L. Verschuierstraat 23a, Rotterdam.

De Ark

Hum. Conferentie- en Vacantieoord

Tarieven voor volledig pension

Voor volwassenen

f 35,— per week — f 5,50 per dag

Voor kinderen beneden 8 jaar:

f 25,— per week — f 4,— per dag

Voor groepen speciale condities.

2-, 3-, 4- en 6-persoons kamers en slaapzaal.

Bespreking van verblijf kan geschieden bij het Humanistisch Conferentie- en Vacantie-oord, Belvédère weg 14 te Nunspeet, telefoon K-3412, 2404.

Betalen ter plaatse of op giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht.

Echtpaar, 84 jaar, zoekt inwoning en prettige verzorging, tegen behoorlijke, maar niet te hoge vergoeding.

Br. letter Ja 3, Centr. Bur. Hum. Verb. Utrecht.

Heer, zakenman, m.l. zoekt kennism. met jonge vrouw. Doel: eenvoudig gezond huwelijk. Belangstelling voor kl. muziek.

Br. onder no. Ja 2 Centr. Bur. Hum. Verbond, Utrecht.

Het bestuur van de Vereniging Crooswijk's Volkshuis vraagt voor de leiding van haar Meisjeswerk een

JEUGDLEIDSTER.

Diploma School voor Maatschappelijk Werk, opleiding voor jeugdleiding of praktische ervaring in het jeugdwerk strekken tot aanbeveling.

Sollicitaties met eventuele referenties te richten aan het bestuur van het Crooswijk's Volkshuis, v. Reynstraat 32 te Rotterdam.

HUWELIJK.

Wednr. 60 j. 25 j. in Indië gew. klein ink. zoekt contact met beschaafde lieve vrouw, eigen ink. Br. letter Ja 4, Centr. Bur. Hum. Verbond, Utrecht.

Dame, die graag veel voor een man wil betekenen, z.k.v. met beschaafd Heer, ± 44 jaar. Br. onder letter Ja 5, Centr. Bur. Hum. Verbond, Utrecht.

Verzorgd degel. pens. o.g.b. met zonn. kamer voor 1 of 2 pers., rust. besch. omg.

Mevr. Peureboom, 2e Helmerstraat 35 I, Amsterdam. Tel. 89863.

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel „Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS, Adm. de Ruyterweg 234, Amsterdam-W.

Dame leeftijd 48 jaar b.z.a. als
huishoudster

bij heer alleen of ouder echtpaar. Liefst te Amsterdam.

Br. onder letter Ja 1, C.B. Hum. Verbond, Utrecht.

De Anarcho-Syndicalistische Persdienst

- publiceert artikelen van zoekers naar een oplossing der maatschappelijke problemen op de grondslag van vrijheid en menselijkheid;
- heeft uitgegeven: „Fritz Brupbacher en zijn verhouding tot het anarchisme”, door Albert de Jong, een geschrift over sociaaldemocratie, bolsjewisme en „arbeiders-anarchisme” (80 pag. f 0,85);
- zendt dit geschrift gratis aan alle ook aan nieuwe abonnees;
- die hun abonnementsgeld (f 2,50 tot einde 1953) storten op postrekening 57 49 95 van W. Albus, G. Metsustraat 8, Den Haag.

MEDEDELING KADERDAG GEWEST ZUID-HOLLAND OP 8 FEBRUARI IN GOUDA

Zondag 8 Februari inleiding en discussie over het onderwerp: *Verdraagzaamheid*. De inleider wordt nader bekend gemaakt.

De bijeenkomst wordt gehouden in Ter-gouw, Blekersingel 1. De bijeenkomst begint om 10 uur en eindigt om half vijf.

De kosten bedragen
Reisgeld kan in mindering worden gebracht.

U brengt zelf uw boterham mee? Wij zorgen voor de koffie.

Het gewestelijk bestuur rekent vooral op deelnemers(sters) uit de kleinere gemeenschappen en de algemene leden in ons gewest.

Opgaven aan mej. E. E. Oostveen, Z. Burgvlietkade 1, Gouda en tevens aan de secretarissen van de gemeenschappen.

GEBOUW CONCORDIA
GRAAF WICHMANLAAN 44
(3 min. gaans van het station)

AANVANG 10.30 UUR
TOEGANG KOSTELOOS
SLUITING 16 UUR

ENIGE AANKONDIGING

BROODMAALTIJD
MEEBRENGEN

STUDIEDAG VOOR ALLE LEDEN VAN HET HUM. VERBOND
WONEND OF ZICH BEVINDEND IN HET GEWEST UTRECHT

8 FEBRUARI 1953 TE BUSSUM

ONDERWERP:

VERDRAAGZAAMHEID

SPREKER:

Mr. G. L. P. WARBURG, Groningen

PRIJSVRAAG ten bate van Kinderhuis „ELLINCHEM”

Doe goed! Doe mee (en win een prijs t.w.v. f. 500,-)

PRIJSVRAAG

‘t Is voor Kinderhuis „ELLINCHEM”!

„ELLINCHEM” in Rheden, het eerste Humanitas-tehuis voor het misdeelde kind, heeft Uw hulp nodig... Wilt U niet iets doen voor deze kinderen, die altijd al zo ontzettend veel tekort gekomen zijn? Zij hebben Uw genegenheid zo hard, zo héél hard nodig... Doet U het? Dit is alles wat wij van U vragen: doe mee aan onze prijsvraag.

DIT IS DE OPGAVE:

- Schrijf op, hoe het (ontbrekende) speelgoed heet, waarmee de kinderen in de 4 tekeningen spelen.
- Plaats die 4 woorden in volgorde van de nummers onder elkaar.
- De begin-letters van deze 4 woorden moeten nu samen een meisjesnaam (van 4 letters dus) vormen. Deze meisjesnaam is de oplossing van de prijsvraag.

DOE NU ZÓ:

- Schrijf Uw oplossing (dus alleen de meisjesnaam) in blokletters op een briefkaart. Plak naast het gewone porto (dus alléén op de adreszijde) 50 cent postzegels extra. Vermeld duidelijk Uw naam en adres.
- Voor girohouders: Stort 50 ct op girorekening no. 582000 t.n.v. „Humanitas”, Amsterdam. Oplossing op het strookje.
- Stuur Uw oplossing vóór 20 Januari 1953 aan: „Humanitas”, Postbus 1702, Amsterdam.
U mag zoveel oplossingen inzenden als U wilt!

DIT ZIJN DE PRIJZEN:

HOOFDPRIJS: Goederenbon t.w.v. f. 500.- (U koopt, wij betalen!)
2e PRIJS: Goederenbon t.w.v. f. 200.- (U koopt, wij betalen!)
3e PRIJS: Goederenbon t.w.v. f. 100.- (U koopt, wij betalen!)
En vele andere aantrekkelijke prijzen (electrische scheerapparaten, fototoestellen, autopeds enz.)

Opbrengst bestemd voor completering inventaris en gedeeltelijke verbouwing.

Stichting
Kindertehuizen van
HUMANITAS

UITSLAG: De trekking vindt plaats t.o.v. Notaris E. Bennink Bolt. Prijswinnaars ontvangen bericht in Januari 1953.
Goedgekeurd door B. en W. Amsterdam bij besluit 615/644 A.Z. d.d. 1 December 1952.